

—≡ Ս Ի Ո Ն ≡—

ԻԳ. ՏԱՐԻ — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

1949

≡ ՆՈՅԵՄ. - ԴԵԿՏ. ≡

ԹԻԻ 11-12

ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ
ԱՄԵՆ. Տ. ԿԻՐԵՂ Ս. ՊԱՏԺԱՐԺ

ԽՐԲԵԳՐԱԿԱՆ

ՀԱՆԳԻՍՏ

ԱՄԵՆ. Տ. ԿԻՒՐԵՂ Ս. ԱՐՔԵՊՍԿ. ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆԻ

ԵՐԱՆԱՇՆՈՐ Հ. ՊԱՅՐԻԱՐԻՆ

ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ Ս. ԱԹՈՌՈՅՆ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

1895-1949

Ս. Յակոբեանց Միաբանութիւնը, խորունկ վշտով և անմխիթար սուգով, կը յայտնէ մահը իր սիրեցեալ Հօր և պատուական Պետին, Ամեն. Տ. Կիւրեղ Ս. Արքեպիսկոպոս Իսրայէլեանին, որ հանգեալ ի Տէր Հոկտեմբերի 28, Ուրբաթ կէսօրէ առաջ ժամը 9-ին Պէյրուսի Ամերիկեան հիւանդանոցին մէջ:

Անոր հնգամեայ պատրիարքութեան զուգադիպեցան իրարու յաջորդող աղէտներ, իր մահը վերջինը եղաւ այդ դժբախտութիւններուն, զրկելով ինչպէս զինք, այնպէս ալ Ս. Աթոռը իր լաւագոյն գործունէութեան արգասիքներէն, այս պարագան աւելի քան տրտում կ'ընէ զմեզ, անմխիթար իր մահուանը մէջ: Սակայն Տիրոջ ծառայութեան նուիրուած իր աւելի քան քառորդ դարը ըրած էին զինք արժանի ազգին և Միաբանութեան գնահատանքին:

Հանգուցեալի կեանքի եւ գործունէութեան շրջանը նուիրումին մէջն անցաւ Ս. Աթոռոյս բարգաւաճման, և ինքը հաւատարիմ ուխտեալը կեանքի այդ կանոնին և անոր պահանջած լրջութեան, եղաւ իր կոչումին մարգը, եւ իր վանական կեանքի քառորդ դարը օգտակար շրջանը կազմեց բոլորանուէր ծառայութիւններու, Ս. Աթոռոյ շահերուն ի սպաս:

Ամէն բանէ առաջ վանական մը եղաւ ան, վանական մը զուցէ երբ քառորդ դար առաջ Կալկաթայի Մարգասիրական ճեմարանին, ապա Նոյն քաղաքի համալսարանին մէջ կը բոլորէր ան իր ուսման բարձրագոյն ընթացքը: Այդ էր պատճառ անտարակոյս որ ի Հնդկաստան նուիրակ գացած Տ. Թորգոմ Սրբազանի ետեւէն անիկա պիտի թողուր փառքի և ոսկիներու այդ ոստանը, երբ իր առջին բաց ունէր աշխարհիկ բոլոր յաջողութեանց ճամբաները, ինքզինքը տրամադրելով շատ աւելի գեղեցիկ և սրտաուռչ պարտականութեան մը կատարումին, — սպասը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ —:

Խռովքի, արևելի և յոյսի օրեր էին Թորգոմ Սրբազանի նուիրակութեան տարիները: Հանգուցեալ Տ. Կիւրեղ Ս. Պատրիարքը մագնիսուած անոր անձին, և բարձրաթիշ եկեղեցականի հմայքէն, պիտի հետեւէր անոր, իրագործելու իր տարիներու երազը: Թորգոմ Սրբազանին իբրև քարտուղար, կուգայ Նգիպոսոս, և կը կարգուի քարտուղար առաջնորդարանի և ուսուցիչ Գալուստեան վարժարանի: Երեք տարիներ վերջ Նրուսաղէմ է ան, նուիրուելու համար Հայ Եկեղեցւոյ գերազանց ամբարտաւաններէն մէկուն ծառայութեան: Իբրև եկեղեցական մը որ կը խօսէր պետական լեզուն պահանջելի կատարելութեամբ, ան շուտով պիտի ըլլար պետական շրջանակներու և Ս. Աթոռոյ յարաբերութեանց միջև բարեբար և երկուստեք գնահատուած պաշտօնեան, զինքը կանխող երեք պատրիարքներու շրջանին: Հանգուցեալը իբրև օտար յարաբերութեանց մարդ, զիտէր ընդունիլ բոլորը, խօսելով անոնց լեզուն և ձգելով տպաւորութիւն թէ հանգամանաւոր և թէ զբօսաշրջիկ այցելուններու վրայ: Այն օրերուն, երբ տակաւին Ս. Աթոռը օժտուած չէր երիտասարդ և որոշ պատրաստութիւն ստացած հոգեւորականներու փաղանգով, հանգուցեալ Տ. Կիւրեղ պատրիարքը լաւագոյն եւ միակ ընդձեռնէր ոյժոյ էր Ս. Յակոբին, և մնաց միշտ լաւագոյն ոյժերէն մին վանական արտաքին և ներքին կեանքին համար:

Իր հոգեւոր ասպարեզի առաջին օրերէն, Հանգուցեալը ժրջան ուսուցիչը, փոխ-տեսուչը ապա տեսուչը եղաւ Ժառանգաւորաց և Ս. Թարգմանչաց վարժարաններու, այն օրերուն՝ երբ կրթական այս հաստատութիւններու մէջ, Ժամանակի պահանջներուն համընթաց իմացական ու հոգեկան նոր մակարդակներ չինելու ճիգեր սկիզբ կ'առնէին: Իր ջանքն ու ճիգերը օգտակար եղան մանաւանդ, երբ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ սպասին համար մատաղ հոգիներու մէջ կը լանար ստեղծել աշխարհիկ դիւրութիւններու ընդդէմ սրտազին նուիրման և զոհողութեան գօրաւոր զգացումներ՝ Ժառանգաւորացուններու հոգիներէն ներս:

Իբրև եկեղեցական, հանգուցեալը կը մարմնաւորէր մեր եկեղեցւոյ լաւագոյն աւանդութիւնները: Կուգար քահանայական ընտանիքէ մը, և իր հոգիին ու անձին մէջ կը կրէր հայ եկեղեցականին աւանդական մտապատկերին լիակր յարաւորումը: Իբրեւ լուսարարապետ պահեց իր վարկը, իսկ Մեսրոպ պատրիարքի հիւանդութեան վերջին օրերուն, վանքին ենթարկուած ներքին տագնապի ընթացքին, Հանգուցեալի ցոյց տուած աթոռանուէր կրողը ընդդէմ անոնց՝ որոնք տղայամտօրէն ստեղծեցին և դրսևորեցին այդ գոտութիւնն ու երկպառակութիւնը, քնասելով հաստատութեան վարկին և զոհողութիւններով ձեռք բերուած աշխատանքին, վեր կը մնայ ամէն գնահատանքէ: Բոլոր այդ տրտմութիւններու ընդմէջէն, Հանգուցեալը զիտցաւ աննկուն եւ հաւատարիմ մնալ հաստատութեան ներքին շահերուն և պատուին:

Նախորդ բազմարդին պատրիարքներու օրով սկզբնաւորուած և բարգաւաճած փոսական, կրթական անտեսական և Ժողովրդային ծառայութեան համար թափուած ջանքերը, և ստացուած արդիւնքները, կը յուսայինք որ նոյն արդիւնաւորութիւններով պիտի կարենային շարունակուիլ իր օրով, առկայ զօնդակ և աննախընթաց պայմաններ միջամտեցին և անկարելի ըրին իր և սուրբ

աթոռի պարտք յառաջադրութիւնները և ի վերջոյ յաւիտեանական է ճշմարտութիւնը ախպրութեան մարդկան, կամք Աստուծոյ :

Ի՛նչ որ է անշուշտ փակել էլը կեանքի մը՝ միայն եղբոր մը վրայ անցնող քաղաքները և տխուր տարիներ եղան ինչպէս իրեն, այնպէս ալ բովանդակի՝ Միաբանութեանը համար, մեր ժողովուրդին համար՝ և բովանդակ Պաղեստինի ֆառաւորութեանը համար, իսկ սակայն արդար պէտք է ըլլալ խոստովանելու թէ այդ բոլորը գուրու էին ինչպէս Հանգուցեայի, այնպէս ալ բովանդակ Միաբանութեան մատչելիութենէն :

Ի՛նչ որ Պաղեստինի ալիքի շարժումներն են, երբ Երուսաղէմ քաղաքին եւ շրջակայից հայ ժողովուրդի մեծ մասը իր գոյքերը հաւաքած կուգար ապաստան և ապաստան որոնելու Սրբոց Յակոբեանց կամարներուն ներքեւ աւելի քան 4000 անձեր, Հանգուցեայ Պատրիարքի վանական վարչութեանը հետ միասին, զգուշացնելով օրերու արամութիւնները կազմեցին Պաղեստինում, կարգապահեցին և Առողջապահական մարմիններ, որոնք Հանգուցեայի շոգեպիտեւ տեղադրուող հոգաարարութեան ներքեւ, ըրին իրենց կարելին, անդեպէնի հայ թանկութեան, առողջապահական պիտոյքներու և ներքին ու արտաքին ընդհանուր հսկողութեան ու կարգապահական գործը յառաջ տանելու :

Պատմութեան չէին պատկանիր այլևս կարծես՝ այն սքանչելագործ գոհողութիւններն ու մարտիրոսացումները, որոնք այս Ս. Ուխտին եղան, որուն կոչումն է եղած գերազանցօրէն այս Սուրբ երկրին մէջ, ի վաղուց անտի մեր կրօնական ու ազգային իրաւանց պահպանութեան հոլով, միջազգային քրիստոնէութեան այս ուստանին մէջ : Այն արտում օրերուն, որոնք կը շարունակեն դժբախտաբար մնալ տակաւին իրենց բովանդակ ծանրութեամբ, ինչպէս Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան, այնպէս ալ Պաղեստինահայութեան իրեն բաժին, Հանգուցեայ Պատրիարքը կատարեց դեր մը որ մեր արտում տարեգրութեանց մէջ պիտի մնայ միշտ իբր գերազանց գոհողութեան գործ մը, իսկ Հայ Երուսաղէմի պատմութեան համար, սրտառուէ բայց հերոսական արարք մը, անցեալ մեծագործութիւններն ու երախտաւոր հոգիները յիշեցնող : Ան կորովի նաւապետի մը նման կեցած զուխը իր Միաբանութեան և ժողովուրդին, արեւելեան աշխարհ, բայց անսասան ջանաց ընելու և ըրաւ իր կարելին փրկելու համար մեր դարաւոր ժառանգութիւնը ու ժողովուրդը : Բազմաթիւ զիշերներ չունեցաւ քուն և հանգիստ, հրահանգեց ու խրախուսեց բոլորը, դիմեց բոլոր իրաւասու մարմիններուն, բարեկամութիւնը խնդրեց բոլորին, ի պաշտպանութիւն այս դարաւոր հաստատութեան և անոր կամարներուն ապաւինած իր տառապեալ հօտին :

Հանգուցեայը կը վայելէր անվերապահ համակրանքը բրիտանական իշխանութեան, և Երուսաղէմի բոլոր կրօնական յարանաւանութեանց, իսկ իր վերջին օրերուն վայելեց համակրանքն ու երախտագիտութիւնը իր հօտին, որուն համար պիտեալ գոհելու իր անձը :

Արցունք և օրհնէնք իր յիշատակին և խաղաղութիւն իր վշտացեալ հոգիին :